ادبیات: گنجینه تعبیرهای تحمل‌پذیرتر از زندگی



احمد آفتابی
پژوهشگر و
مدرس دانشگاه

گاه یک واژه یا یک عبارت به ظاهر ساده در یک متن مکتوب، آنچنان بر دل آدمی می‌نشـیند و اثری چنان عمیق بر ذهن و ضمیر او می‌گذارد که ممکن است، نه تنها هیچ‌گاه از یاد نرود، بلکه در موقعیت‌های خاص و چه بسا دشوار، آن کلمه یا جمله، به یاری مخاطب بشتابد و چون دوستی مهربان، دسـت او را بگیرد و به سـلامت، از آن موقعیت دشوار عبورش دهد. آری! این است یکی از جنبه‌های جادوی کلمات، فرزندان برخاسته از دامن پر مهر و برکت مادر ادبیات، ایزدبانوی کاغذ و قلم، و خداوندگار عالـم پر رمز و راز شعر و داستان. مدتی پیش و در ایام محنت‌زای کرونا، هنگام مرور مقدمه خواندنی و شـیرین روانشـاد نجف دریابندری بر ترجمه ماندگار خودشان از رمان معروف «ماجراهای هکلبری فین» که هم در آغاز رمان منتشرشده توسط نشر خوارزمی آمده است و هم در کتاب «از این لحاظ» نشر کارنامه که شـامل مقدمه‌های به نگارش درآمده توسط مرحوم دریابندری اسـت بر ترجمه‌های ایشان از آثار ادبی، فلسفی و تاریخی، با آن انشای دقیق، پاکیزه، آموزنده و قرص و محکم این استاد مسلم نثر معاصر فارسـی، به یک ترکیب وصفی ظاهرا معمولی برخوردم که به قول معروف، عجیب بر دلم نشست. البته به احتمال زیاد با حقیر موافقید و چه بسا آنچه در ادامه خواهم گفت را خودتان نیز هنگام مطالعه بعضی متون تجربه فرموده باشید که این «بر دل نشستن» یک یا چند کلمه، ترکیب وصفی، ترکیب اضافی، قید، ضمیر، جمله، جمله معترضه، یک بیت شعر یا مواردی از این دست، علاوه بر اینکه به هنر نویسنده وابسته است، به وضع و حال روحی خواننده نیز بستگی تام دارد به عنوان مثال، ممکن است در اوج بهجت و شادی، متنی را خوانده باشـیم و به سادگی، از روی واژه یا عبارتی گذشته باشیم. اما پس از مدتی که به دلائل مختلف، درگیر ملال و اندوه شده‌ایم، همان کلمه یا جمله قبلی، چنان اثری بر روح و روان ما گذاشته باشد که به تعبیر حافظ، اگر سرمان هم برود، آن اثر از دل و از جان ما بیرون نخواهد رفت: آنچنان مهر توام در دل و جان جای گرفت/ که اگر سـر برود، از دل و از جان نرود. در اینجا اعتراف می‌کنم که این اتفاق، در روزهای کرونایی و هنگام دیدن یک ترکیب وصفی ساده که از کنار هم نشـاندن یک صفت و موصوف باز هم به ظاهر ساده، اما به‌شدت دقیق و گیرا، توسط شادروان نجف دریابندری ساخته شـده بود، برای این حقیر سـراپا تقصیر رخ داد و به تعبیر سعدی، چنان به بوی این عبارت مست شدم که تا مدتی، خبری از دو عالـم و مخصوصا این عالـم خاکی فعلا درگیر با این بیماری همه‌گیر کشنده نداشتم: چنان به موی تو آشفته‌ام، به بوی تو مست/ که نیستم خبر از هر چه در دو عالـم هست. و اما این عبارت عجیب چه بود؟ اسـتاد دریابنـدری، هنگام مـرور زندگـی خالـق دو نوجوان دوست‌داشتنی عالم ادبیات، یعنی هکلبری فین و رفیق زیرکش تام سـایر، ملاح ماجراجـوی رودخانه پر پیـچ و تاب و سـحرآمیز می‌سی‌سی‌پی، کارآفرین ناکام اواخر قرن نوزدهم و البته نویسنده خودآموخته، آمـوزش آکادمیک‌ندیده و از حیث وسـعت و عمق تأثیرش بر ادبیات و خلَف صالحش، سینمای امریکا در قرن بیستم، کم‌نظیر و مثال‌زدنی، یعنی جناب مسـتطاب «مارک تواین»، به دورانی از حیات او می‌رسد که مارک تواین، هنوز نگارش رمان‌هایش را آغاز نکرده و پس از رها کردن ماجراجویی‌های جوانی‌اش در مقام یک راننده کشتی بر روی رودخانه می‌سی‌سی‌پی، به همراه گروه‌ها و دسـته‌های مهاجر و عمدتا جویای کاری که از سـمت شرق تا حدودی اروپایی شده، به سـمت غرب وحشی و ناشناخته در حال حرکت بودند، روزها در حال سفر با گاری یا پای پیاده بود و شب‌ها، در کنار آتش، برای آن‌ها داستان‌ها و ماجراهای اغلب طنزآمیز تعریف می‌کرد. در آن زمان، به این گونه افراد که معمولا در هر دسته یا گروه از مهاجران، یکی دو تا از آن‌ها یافت می‌شد، در اصطلاح، شوخی‌ساز یا funnyman می‌گفتند که شغلی بوده است، شبیه استندآپ کمدین‌های امروزی. در آنجا، جناب دریابندری می‌فرماید که یکی از وظایف این شوخی‌سازها که مارک تواین نیز قبل از نویسنده شدن و بهتر است بگوییم، قبل از یکی از بزرگ‌ترین نویسندگان امریکایی شـدن، یکی از آن‌ها بود، در کنار خنداندن و شاد کردن همراهان مهاجرشان، این بود که «تعبیر تحمل‌پذیرتری از زندگی» ارائه کنند. یادمان نرود که مخاطبان این تعابیر تحمل‌پذیرتر از زندگی، مهاجران معمولا گرفتار سختی‌ها و ناملایمات آن سفرهای عجیب و طولانی بوده‌اند، سفرهایی که نمونه درخشـان و البته متفاوتی از آن‌ها را می‌توانیم در رمان دیگری، باز هم با ترجمه مرحوم دریابندری ببینیم، رمان «گور به گور» ویلیام فاکنر. بگذریم! ارائه «تعبیر تحمل‌پذیرتری از زندگی» یکی از هزاران کارکرد ادبیات کلاسیک است، به هر زبانی و در هر فرهنگی. این «تعبیر»، گاه خود را در ماجراهای هکلبری‌فین و تام سایر نشان می‌دهد، گاه در ابیات لسان‌الغیب، که اتفاقا او هم در زمانه سخت و پرآشوبی می‌زیسته، به مراتب دشـوارتر از این ایام کرونایی ما، و چه خوش فرموده است: حافظ از باد خزان، در چمن دهر مرنج/ فکر معقول بفرما، گل بی‌خار کجاست.

رونمایی از مستند «میراثی از سناباد»

ایرنا در آخرین سه‌شنبه علمی فرهنگی سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی از مستند ۱۵۰ قسمتی «میراثی از سناباد» که به معرفی این سازمان می‌پردازد رونمایی شد. به گزارش گنجینه رضوی، رئیـس روابط‌عمومی و امور بین‌الملل سـازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آسـتان قدس رضوی در این‌باره گفت: برای نخستین بار در تاریخ این سازمان، مستندی به این شکل و صددرصد تولیدی تهیه شده که در طول ۱۵۰ قسمت ۲۰دقیقه‌ای، به معرفی این مرکز هزار ساله خواهد پرداخت. به گفته محمدجواد قوی این مستند که دوزبانه اسـت در گام نخست در ۱۵ قسمت از ابتدای نوروز از شبکه‌های جام‌جم و خراسان رضوی پخش خواهد شد. در دومین مرحله نیز که از ابتدای ماه رمضان روی آنتن می‌رود به معرفی موزه قرآن و نفایس آستان قدس رضوی خواهد پرداخت. مستند «میراثی از سناباد» با محوریت کتابخانه مرکزی، ایام نوروز از شبکه جهانی جام جم یک، ساعت ۱۰:۰۰ به وقت ایران؛ جام جم دو، ساعت ۱۵:۳۰ به وقت ایران، جام جم سه، ساعت ۱۸:۵۰ به وقت ایران و شبکه استانی خراسان رضوی سـاعت ۲۳ و تکرار روز بعد ساعت ۹ پخش خواهد شد.

عیدانه خردسرای فردوسی در آستانه نوروز

ایرنا نشسـت برخط آیین‌های نـوروزی برگزار می‌شـود. فاطمه جهانپور، استاد مدعو گروه تاریخ دانشگاه فردوسی مشهد سخنران این برنامه برخط است که درباره آیین‌های نوروزی براساس منابع کهن سخنرانی می‌کند. این نشست، پنجشنبه ۲۸اسفند امسال از صفحه اینستاگرام مؤسسه فرهنگی خردسرای فردوسی پخش خواهد شد. علاقه‌مندان به شنیدن این سخنرانی می‌توانند به‌نشانی kheradsarayeferdowsi@ مراجعه کنند.

شهرآرا
روزنامه شهروند امید زندگی
SHAHRARANEWS.IR
۴شنبه
۲۷ اسفند ۱۳۹۹
۰۳ شعبان ۱۴۴۲
شماره ۳۳۴۸
۱۴
فرهنگ و هنر

نقش‌بندی نوروز بر کالبد شهر

مشهد با نصب نمادها و نشانه‌های هنری برای نوروز ۱۴۰۰ آماده می‌شود

شکیبا افخمی‌راد
sh.afkhami@shahraranews.ir

گزارش روز

حدود ۱۲ سال می‌شود که شهر مشهد با نصب آثار هنری و فانتزی، اجرای نقاشی دیواری و آذین‌بندی شهر در آخرین ماه سال به استقبال بهار می‌رود. رسم نانوشته‌ای که اجرایش حال و هوای متفاوتی به شهر می‌دهد و حس شادابی و طراوت را به شهروندان منتقل می‌کند. البته سال گذشته این رویداد به دلیل شیوع ناگهانی کرونا با مشکلاتی روبه‌رو شد که نصب برخی المان‌ها و اجرای برنامه‌های نوروزی تدارک دیده شده را لغو کرد و باعث شد زحمت‌های هنرمندان آنچنان که باید دیده نشود. ازاین‌رو امسال برنامه‌ریزی‌ها برای خانه بهار به صورت ویژه‌تری از میانه تابستان آغاز شد تا اجرای این سنت همچنان در مشهد ادامه داشته باشد. محمدرضا کلایی شهردار مشهد هم روز گذشته با اشاره به همین موضوع در اینستاگرام خود از آماده‌سازی شهر برای استقبال از نوروز سازگار با کرونا نوشته‌است: «برای استقبال از نوروز ۱۴۰۰ المان‌های تعاملی رو حذف کردیم، بی‌خیال جشنواره‌های بهارانه شدیم و سعی کردیم هر برنامه‌ای که باعث تجمع میشه و یا اثرات منفی کرونایی داره رو حذف کنیم. اما از اینکه حال و هوای شهر باید توی بهار عوض بشه، کوتاه نیومدیم چون معتقدیم حال خوش نوروز، شوق زندگی رو توی تک تک آدم‌ها بالا می‌برد.» این روزها مراحل نصب المان‌ها و اجرای نقاشی دیواری‌های پذیرفته شده در چهارمین دوره جشنواره خانه بهار که امسال باتوجه به پایان قرن «مشهد ۱۴۰۰» نام دارد در حال انجام است. به گفته صدرا یوسفی معاون فرهنگی و هنری سازمان فرهنگی و اجتماعی شهرداری مشهد در این دوره ۵۶ المان و ۳۹ نقاشی دیواری جدید در کنار ۱۵۰ المان بازآفرینی شده برای استقبال از بهار ۱۴۰۰ اکران خواهند شد. او همچنین تأکید کرده که در چهارمین دوره از جشنواره خانه بهار، افزایش نشاط و روحیه‌بخشی به شهر، ارتقای سطح سیمای منظر شهری، حرکت از سمت ارائه موقت به ثابت، استفاده از آرایه‌های ماندگار، توزیع عادلانه نصب المان‌های هنری و فرهنگی، پرهیز از سلیقه‌ای بودن جریان و ایجاد بستر شفاف در فرآیند فراخوان و داوری آن‌ها، به عنوان خطوط اصلی و کلی در دستور کار مدیریت هنری سازمان فرهنگی و اجتماعی شهرداری مشهد قرار گرفته و تلاش براین بوده است که از تمامی ظرفیت‌های شهر، استان و کشور استفاده شود. در گزارش پیش‌رو نگاهی داشته‌ایم به برخی از مهم‌ترین المان‌های جشنواره امسال که در جای‌جای شهر نصب شده‌اند.



عکس: احمد حسنی | شهرآرا

تأکید بر آثار دائمی

بهزاد چوپانکاره رئیس اداره امور هنری سازمان اجتماعی و فرهنگی شهرداری مشهد نیز با اشاره به دائمی بودن بیشتر این آثار می‌گوید: در دوره‌های مختلف جشنواره استقبال از بهار کارهای بسیار متفاوت و خوبی انجام شده است، اما لازم بود که امسال گام رو به جلویی برای بهبود فضای بصری شهر مشهد برداریم، از این‌رو کارهای هنری بیشتری را به سطح شهر آوردیم و تعداد آثار فانتزی را کم کردیم، مگر اینکه این آثار با گل و گیاه ترکیب شده باشند تا شادابی بهار و رویش را به تصویر بکشند. در بخش نقاشی دیواری هم سعی کرده‌ایم آثاری را انتخاب کنیم که بیشتر نگاهی به طبیعت خراسان دارند. بخش عمده‌ای از کار اجرایی این نقاشی‌ها نیز در سطح شهر انجام شده‌است.

او خاطرنشان می‌کند: مثلا در حدفاصل چهارراه راه‌آهن و خواجه‌ربیع مجموع کارهای قابی طراحی شده که با رنگ‌بندی زیبا طبیعت خراسان را به تصویر می‌کشد یا از میدان تختی به سمت خیابان آبکوه و میدان راهنمایی نقاشی از طبیعت و رودخانه و گل و گیاه اجرا شده است. علاوه بر این‌ها نقاشی دیواری‌هایی با موضوع باغ انار و پرندگان خراسان در میان آثار داریم که حال و هوای متفاوتی به شهر می‌دهند. همچنین بر روی ده بشقاب نیز تصاویری با محوریت گل و طبیعت خراسان اجرا شده که به صورت سریالی و پشت سرهم در یکی از بولوارها نصب خواهند شد.

چوپانکاره همچنین یادآور می‌شود که نصب آثار بخش آذین‌بندی نیز این روزها شروع شده اما حجم بیشتر کار در روزهای پایان هفته و تا شنبه انجام می‌شود.

به گفته رئیس اداره امور هنری سازمان اجتماعی و فرهنگی شهرداری مشهد امسال سعی شده حال و هوای عید نوروز بیشتر با آثار بخش‌های نقاشی دیواری، آذین‌بندی و گلستان نشان داده شود و در بخش المان کارهای کمتری با این محوریت وجود دارد.

او درباره بخش نمایش‌های خیابانی و جشن‌ها و آیین‌ها نیز توضیح می‌دهد: با توجه به اینکه ستاد مقابله با کرونا اعلام کرده از تجمع افراد در این موقعیت اجتناب شود امسال نتوانستیم بخش نمایش خیابانی و جشن‌ها و آیین‌ها را برگزار کنیم.

یادمانی با محور محیط زیست

المان «ماسک فیلتردار» که در بولوار وکیل‌آباد ابتدای بولوار شهید فخرایی نصب شده اثر عطا صحرایی، مجسمه‌ساز مشهدی است. او طرح این المان را بنا به دغدغه‌های شخصی‌اش برای حفظ محیط زیست و بحران آلودگی هوا ارائه کرده‌است. در اثر او فردی با ماسک برروی لوله‌های درهم تنیده نشسته‌است و به این لوله‌ها خیر شده‌است. صحرایی درباره المان «ماسک فیلتردار» توضیح می‌دهد: در پایین اثر سازه فلزی و لوله به عنوان استعاره و نمادی از ساخته‌های دست بشر که باعث تخریب طبیعت شده کار شده است. خود انسان نیز که عامل این اتفاق است در بلندای آنچه که خودش ساخته نشسته است و به پایین نگاه می‌کند. در واقع به دنبال فکر چاره‌ای برای حل این مشکل است.

او که برای ساخت این اثر حدود یک ماه وقت گذاشته‌است خاطرنشان می‌کند: المان «ماسک فیلتردار» به عنوان اثری دائم نصب شده و جنس پایین آن از فلز و آهن بالای اثر فایبرگلاس است.

صحرایی درباره محل جانمایی المانش هم می‌گوید: این اثر در جلوی اداره محیط زیست نصب شده که به نظرم مکان خوبی است. فقط باید کمی جلوتر قرار می‌گرفت تا دید بیشتری به آن می‌بود.

این هنرمند با اشاره به مشکلات موجود در طراحی شهری یادآور می‌شود: در طراحی شهر باید جایگاهی برای آثار هنری تعریف شده باشد اما به این قضیه هیچ زمان توجه نشده است.

یادی از شعرا

راضیه صدیف که از سال ۹۰ با خانه بهار همکاری دارد اثری به نام «مشاهیر» را برای جشنواره خانه بهار ۱۴۰۰ طراحی کرده‌است. این المان که در فضای سبز سعدی نصب شده با محوریت یادی از شعرای خراسانی ساخته شده‌است. در واقع در این طرح بر روی ورقه‌های آهن که به شکل کاغذ قدیمی درآمده‌اند عکس شعرایی چون ذبیح‌ا... صاحبکار، عماد خراسانی، محمد قهرمان، ملک الشعرای بهار، مهدی اخوان ثالث، جواد غلام‌پور، عبدالجواد ادیب نیشابوری و محمدتقی ادیب نیشابوری نقاشی شده و اسمشان هم خوش‌نویسی شده‌است.

صدیف که قصد داشته با اجرای این طرح یادی از این شاعران بکند درباره محل جانمایی آن خاطرنشان می‌کند: اثر من دوطرفه است و فکر می‌کنم وسط بولوار سعدی مکان خوبی برای نصب آن بود. اما کاش در ابتدا مکان‌های در نظرگرفته شده برای المان‌ها اعلام شود تا هنرمندان براساس همان محل، اثر طراحی کنند. در این صورت المان‌های با کیفیت‌تر و مناسب‌تری طراحی خواهد شد.

این هنرمند از زمان کمی که برای اجرای کارش داشته نیز گله می‌کند: فراخوان امسال زود منتشر شده بود اما روند آنالیز قیمت و تحویل نامه شروع کار آن‌قدر طولانی شد که زمان کمی را برای ساخت اثر باقی گذاشت. ازاین‌رو فشار کار خیلی زیاد شد.

حال و هوای نوروز

نفیسه خوش‌اندام و بهاره قادری که حدود ۱۰ سال است درکنار هم کار می‌کنند از هنرمندان فعال این دوره هستند که هم در بخش المان‌ها و هم نقاشی دیواری اثر داشته‌اند. «جعبه موزیکال»، «عیدی سازی» و «چون به درخت رسیدی به تماشا بمان» سه المان آن‌ها هستند که به ترتیب در ورودی شهر از سمت نیشابور، میدان فلسطین و حد فاصل چهارراه دکترا تا میدان شریعتی









در آیین قدردانی از برگزیدگان هفدهمین دوره کتاب سال خراسان رضوی یادآوری شد

هم‌نشینی با نسلی که دنباله‌روی خوانش‌های رسمی نیست

گروه فرهنگ و هنر

گزارش

برگزیدگان هفدهمین دوره کتاب سال خراسان رضوی در حوزه‌های ادبیـات، ادبیات پایـداری، علوم سیاسـی، دین، فرهنـگ و هنر و هویت ایرانی مشخص شدند.

مدیـر اداره کل فرهنگ و ارشـاد اسلامی خراسـان رضوی در آیین معرفی برگزیدگان هفدهمین دوره انتخاب کتاب سـال در خراسـان رضوی، گفت: کتاب، بسـتر انتقال دانش، ایده‌های نو و تجربه‌های گذشـتگان است که در بین جوانـان و در فضـای نخبگانی مشـهد و با بهره از حوزه علمیه مشـهد و دانشـگاه فردوسـی، می‌توانـد بـه عنـوان نهادی اجتماعی، نقش‌آفرین باشد.

جعفـر مروارید بیـان کـرد: در مشـهد شـاهد حضـور مؤلفـان پیشکسـوت و کتاب‌فروشـی‌های قدیمـی در کنـار فضاهای جدید هستیم که همه این‌ها به نوعی نشان از نهادی اجتماعی دارد. به گفته او موفقیت ایـن نهاد اجتماعی، در تلازم با فضای مجازی تعریف می‌شـود. چنان کـه سـایت‌های معرفـی و فروش کتاب با توزیع خوب و تخفیف مناسـب، ذائقـه سـنی مخاطبـان را طبقه‌بندی و مشـخص می‌کنند و دراین‌باره تأثیرگذار هستند.

او همچنیـن خاطرنشـان کرد: با نسـلی روبه‌رو هستیم که خوانش خود را از طریق فضاهای رسمی دنبال نمی‌کند. نسلی که اثبات خویش را در تنـوع و متفاوت بودن می‌بیند و وظیفه مهم برای اصالت‌بخشی به این نسـل، به عهـده صاحبـان فکر و معرفت است.

مدیر اداره کل فرهنگ و ارشـاد اسلامی خراسان رضوی به این هم اشاره کرد که در بازدیدهای هفتگی از کتاب‌فروشی‌های مشهد و انتشـارات، شـاهد انتشـار آثار خوبـی در سـال ۱۳۹۹ بـوده اسـت. کتاب‌هایی که به گفته او با اینکه در تیراژ کمی منتشر می‌شوند اما ایده‌های جذابی در حوزه‌های گوناگون علوم چون الهیات، دین‌شناسی و تبادلات فرهنگی دارند.

افشین تحفه‌گر، معاون فرهنگی رسانه‌ای اداره کل فرهنگ و ارشاد خراسان رضوی نیـز در این مراسـم بـه برگـزاری ۴ فصل فروش کتاب در اسـتان خراسـان رضوی و اسـتقبال خوب مردم از آن اشـاره کرد و گفت: در سـال ۱۳۹۹، خراسان رضوی، ۱۹ میلیارد و ۶۱۹ میلیون ریال، کتاب به کشورهای پاکسـتان، عراق و چند کشور در حوزه خلیج فارس صادر کرده است. به گفته تحفه‌گر این عدد در زمینه صادرات محصـولات چاپـی فرهنگی از خراسـان رضوی، بسیار درخور توجه و عدد ۱۴ هزار میلیارد ریال بوده است.

اما سـلمانی رحیمـی، نماینـده هیئت داوران هفدهمیـن دوره انتخاب کتاب سال در خراسـان رضوی به اعلام بیانیه جشنواره پرداخت و گفت: ۱۹۳۵ عنوان کتـاب کـه انتشـار آن در بـازه زمانـی شش‌ماهه دوم سـال ۱۳۹۸ و ۱۱ ماهه سال ۱۳۹۹ بوده، به دبیرخانه جشنواره رسـیده اسـت. از ایـن تعـداد کتـاب، ۳۷۸ عنـوان در مرحله اول، ۱۹۲ عنوان در مرحلـه دوم انتخـاب شـده‌اند و بـه مرحله سـوم نیـز ۵۶ عنوان کتـاب راه یافته اند.

به گفته سلمانی در مرحله نهایی، ۶ عنوان کتـاب در حوزه‌هـای ادبیـات، ادبیـات پایداری، علوم سیاسـی، دیـن، فرهنگ و هنر و هویـت ایرانی برگزیده شـده اند. در حوزه ادبیات، کتـاب «رباعیات مولانا» از علـی بـرادران راد، در حـوزه ادبیـات پایداری مریم قربان‌زاده با کتاب «خاتون و قوماندان»، در دسته فرهنگ و هنر و هویت ایرانی، کتاب «یادش‌بخیر» از علی میری، در حوزه دین، کتاب «فقه استدلالی دیات»